

Her hadde de det moro!

Våre fester er bare barnematen i forhold til
det løsslupne livet de romerske borgerne levde i antikken.

BOKPALASS: Biblioteket i Efesos sto ferdig i år 125 e.Kr. Biblioteket hadde 12 000 bokruller inntil det ble ødelagt og brent under goternes invasjon i 265 e. Kr. Mellom 1970 og 1978 ble fronten restaurert og gjenreist.

HVERDAGSLIV I ANTIKKEN
De voksne, mannlige borgerne i antikken hadde alle muligheter og rettigheter.

Tekst: **ELLEN SEMB**

Det handlet om å slippe manuelt arbeid

FOR DE GRESKE OG ROMERSKE borgerne i antikken, for 2000 år siden, var det gode liv hverdagen: spaseraturene og diskusjonene, ferskt brød og vakre stoffer fra en av de utallige butikkene, vin på tavernaen, bad og massasje, teater og vin og fiken etterpå. «Lediggang er en dyd for overklassen. For å være en fullkommen mann måtte man leve i makelighet,» ble det hevdet.

– For menneskene og særlig grekerne i antikken (ca. 500 f.Kr. til 500 e.Kr.) var det gode liv forbundet med fellesskapet i det offentlige rom og det økonomiske fellesskapet i storfamilien. For å være konkret, så handlet det om å kunne delta i diskusjonene, være med i fellesskapet i badet og å slippe å gjøre manuelt

arbeid, forteller førsteamanuensis Håkon Ingvaldsen fra Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Han har sin femte feltlesong i den store utgravningen av oldtidsbyen Metropolis, fem mil fra Izmir, i det vestlige Tyrkia.

Romerne fant ofte det gode liv på landet med en klisjéfylt oppfatning av at landlivet var paradisisk. De skilte gjerne mellom negotium (arbeid i byen) og otium (hvile på landet). Rike romere hadde gjerne overdådige middagsfester i byen, og de aller rikeste hadde store landeierdommer hvor de trakk seg tilbake i sommervarmen.

Metropolis er en oldtidsby under utgravning. Fremdeles ligger potteskår, glassrester og deler av statuer ute på gravefeltet. Rikmannsvillaene er ennå ikke gravet ut, heller ikke tempelet på toppen av byen.

Urbyen. For ca. 2300 år siden grunnla greske bosettere byen som en polis – en bystat. Fra ca. 350 f.Kr. fødsel

og til ca. 400 år e.Kr. var Metropolis en blomstrende by langs en av de viktigste ferdselsårene i antikken. I vest lå Smyrna (antikkens navn for Izmir), Perserriket i øst, i nord Lyderrikets hovedstad Sardis og bare en dagsreise unna Efesos. I antikken kunne innbyggerne se havet fra byen sin oppe på kollen.

Siden 1991 har arkeologer gravet ut Metropolis. I århundrer var teater, bad, hus og statuer overgrodd av gress og blomster, inntil byen ble gjenfunnet av professor Recep MERIC. Det første han fant var teatret.

– Det gode liv i antikken var nært forbundet med teateret. Det ble brukt til folkemøter, sirkusleker, veddeløp, gladiator kamper, seremonier, offentlige mottagelser og naturligvis teaterforestillinger. Teateret var ett av de virkelig sentrale møtepunktene i antikke byer, forteller Håkon Ingvaldsen og viser oss rundt.

Midt i Metropolis ligger amfiteateret, bygget i ca. 200 f.Kr., og med plass til så mange som 6000 tilsku-

FAKTA

Antikken

- **Tidsrom:** En periode i gresk og romersk historie fra ca. 500-600 f.Kr. til ca. 500 e.Kr.
- **Styresett:** Den hellenistiske sivilisasjon var en samling av bystater med forskjellige regjeringstyper og kulturer.
- **Kolonier:** De hellenistiske bystatene grunnla kolonier på kystene til Svartehavet og Middelhavet, i Anatolia (og Metropolis), Sicilia og Sør-Italia.
- **Ekspansjon:** I det 4. århundre ble de greske statene overtatt av Filip den II av Makedonia, og sønnen Aleksander den store som spredte hellenismen til et enda større område.
- **Kultur:** Mye av den greske læren med vekt på filosofi, vitenskap, politikk, sport, teater og regjeringstyper ble assimilert av den romerske stat etter hvert som den vokste.
- **Romerriket:** Mot slutten av det 3. århundre f. Kr. startet den romerske kontrollen over Middelhavet. Først som et kongedømme, dernest som republikk og så til slutt et keiserrike mot slutten av det første århundre f. Kr. under keiser Augustus.

ere. Scenen er bygget opp i to etasjer og vendt mot havet som en gang kunne skimtes. Scenegulvet er i annen etasje, under har det vært dører inn til små avlukker. Skuespillerne var for det meste menn, og de bar masker for å understreke rollefigurens karakter.

Fornemt. Kvinner kunne delta i komedier. De mest betydningsfulle gjestene satt på æresstoler, foran det øvrige publikum. De står fremdeles i teateret, «Kaisaros» – en keiserdedikasjon er hugget inn på en stol, på en

annen finner vi en tordenkile, symbolet for Zevs, og en vinranke. Her er også keiser Augustus' stol.

Under seremoniene foretok prester ofringer av dyr på alter foran scenen. Etter en inngangsprosjesjon, bønn og ofring av røkelse og vin, ble offerdyret avrettet ved at halsen ble kuttet over. Deretter sjekket presten offerdyrets innvoller for å lese varsler før rådet tok politiske eller militære beslutninger. Hjerte, nyrer og lever ble brent på alteret som gave til gudene, resten av dyret kunne spises av alle i et rituelt festmåltid. Det er fremdeles blod på altrene der ofringen skjedde. Blant altrene finner vi også et æresalter tilegnet keiser Augustus.

Metropolis' mannlige borgere holdt også folkeforsamlinger i teateret. Her diskuterte man lovforslag, dømte i visse rettsaker, og én gang i året valgte man nye magistrater. Demokratiet var ikke for kvinner, slaver og tjenerne.

Vin og druer. Vegg i vegg med teateret kunne de mest fremstående borgerne leske seg i en «VIP-lounge», en mottagelseshall, etter forestillingen. Gulvet er dekket av mosaikker og vi kan fremdeles se fyndige bilder av vinguden Dionysos, hans kone Ariadne, Apollon og teatermaskene.

Men badet var for alle. I badet og latrinen dyrket man fellesskapet. Et bad er gravet ut, og det ligger sentralt plassert ved hovedgaten, midt i et kryss.

Langs den hellelagte veien til badet lå tavernaer og fontener med vakre skulpturer. Inngangspartiet er imponerende, hugget inn i søyler og blokker finner vi æresinnskrifter, navn til dem som har donert en større sum til badet.

Vi kommer først inn i et stort rom med flere dører. ➔

GUD PÅ GULVET: Den greske guden Dionysuos i mosaikken i gulvet i mottagelseshallen.

SLARAFFENLIV: Den engelske maleren John William Godward (1861-1922) har bidratt til å forme vårt bilde av det gode liv i antikken.

➔ Taket har vært velvet med marmorplater. Her kunne man få kroppen oljet og massert. Et avansert rørsystem med varmt vann har varmet opp gulvene. Bak veggen lå fyrrommet med en stor kobberkjele som varmet vannet. Det første rommet, caldarium, var det varmeste. Gulvet var dekket av et tykt lag mørtel og et lag marmor. Det neste rommet var temperert, deretter fulgte kjølige og kalde rom og kulper. I badet arbeidet massører og slaver som både holdt fyr på «varmtvannsbeholderen» og ga massasje med oljer, urter og såper.

Sex på badet. Det er kjent at badeanstaltene kunne bli brukt til seksuelle utskeielser. I en romersk innskrift er det hevdet: «Bading, vin og sex fordrer våre kropp, men bading, vin og sex er selve livet.»

De viktige sakene foregikk i latrinene. Denne hadde plass til 25 personer samtidig. I latrinene ble det meste diskutert. Fra badet ble det ledet vann inn til latrinene i et rørsystem under setene som feide avfallet ut. Foran setene rant friskt vann i en åpen renne. Det skal ha vært fontener i midten av enkelte latriner. Den kunne kanskje også tjene til å overdøve fortrolige samtaler mellom to trengende.

Rett bak badet finner vi de rikes villaer i Metropolis. Villiene er vevet inn i hverandre og ligger høyt med utsikt over landskapet. Husholdningen i de rike hjemmene var store og besto av slaver, tjenere, barn og voksne i flere generasjoner. Jordeiendommer utenfor byen forsynte storkusholdningen med matvarer og nødvendige produkter, overskuddet ble solgt på markedet. Borgerne overlot det manuelle

arbeidet til slaver og tjenere.

Ekteskap for å avle barn. Romernes seksuelle preferanser skal mer ha vært bundet til spørsmål om personers status, enn seksuelle legning. Og husherren skal fritt ha kunnet benytte både mannlige og kvinnelige slaver for å tilfredsstille sine lyster.

Ekteskapet skal først og fremst ha vært for å avle barn. I tillegg til å sikre arvefølgen, har det vært praktiske, politiske og økonomiske hensyn ved en ekteskapsinngåelse.

Ifølge keiser Augustus skal barnefødsle ha vært altfor få og utroskaphistoriene altfor utbredt i Romerriket. I år 18 f.Kr. ble keiser Augustus' ekteskapslov vedtatt: Å være gift ble en plikt for kvinner mellom 20 og 50, og for menn mellom 25 og 60 år. Ved skilsmisse eller død

Badeanstaltene ble også brukt til seksuelle utskeielser

måtte man eventuelt inngå nytt ekteskap.

Storspisere var æreløse. – For romerne var fontenene, vernet, økt appetitt og det å spise godt vesentlige verdier, forteller Ingvaldsen. Måltidene var ett av dagens høydepunkter. Til daglig kunne maten være relativt enkel. Men de stadige, og for oss litt gåtefulle festene, som for eksempel Oktoberfesten og

Pariliafesten, fordret god mat og godt drikke, i tillegg til andre ritualer. Senatorette kunne gi retningslinjer for hvilke retter man kunne spise under festene og hvor mange penger årlig som burde brukes på for eksempel kjøtt. Storspisere som brukte for mange penger på mat, ble karakterisert som æreløse.

De overdådige festmåltidene kunne bestå av alle mulige slags skaldyr, fjærfe, harer og villsvin. Måltidets forskjellige retter og viner måtte serveres i riktig rekkefølge. Det var også vanlig med underholdning av en slags velutdannet prostituerte, hetærer. Damene kunne spille fløyte, danse og lese dikt. Som gjest måtte man være munter og smilende, og heller ikke spytt, hærke eller pusse nese, enn si legge an på en annens kvinne under middagen. Gjesten skulle konsentrere seg om konversa-

sjonen og unngå å velte seg i sladder eller forårsake krangel. Filosofiske emner og diskusjoner er å anbefale.

In vino veritas. At vin ble satt pris på, er hevet over tvil. I Arkeologisk museum i Izmir er svært mange av gjenstandene fra Metropolis stilt ut. I ett av montrene regner man opp tretten forskjellige typer beholdere/begre som er funnet i Metropolis og som er beregnet til vin, eventuelt vin og vann.

Møteplassene for diskusjoner og filosofiske utlegninger var mange, og de var bygget inn i byens struktur.

En av de aller viktigste møteplassene var stoaen. Det er en vandrehall (som kan minne om en rett utgave av Kirkeristen i Oslo), med søyler foran, tak over og vegg i bakgrunnen. Her kunne folk møtes uformelt, dis-

kusjoner om statsanliggender, økonomi og filosofi, foregikk høylytt. Innenfor søylene og i de bakre rommene, var boder og småbutikker hvor det ble solgt de mest forskjellige varer.

I Metropolis er stoaen plassert rett ved byens torg, badet, latrinene og rådsbygningen. Den lå sentralt, langs en av hovedveiene i byen. På enkelte av søylene som har stått langs fronten, er det små plaketter med navn: «Kharesios, sønn av Demetrios, har donert penger til stoaen.» Velstående borgere sponset offentlige bygninger. Stoaen avgrenset byens torg. På torget var det butikker og tavernaer. Her kunne man drikke vin, kjøpe småretter, ferskt brød, vakre stoffer og tilfredsstille de daglige behov.

Rådsbygningen eller boulevtherion, var kanskje det mest sentrale bygget i de antikke by-

ene. Det var her demokratiet ble ivarettatt av rådet av frie menn som diskuterte byens saker og gjorde vedtak. Fremdeles kan vi se restene av rådsbygget som er et lite amfiteater. Benkene i marmor med løvefotter står der i en halvsirkel, men marmorskulpturene og marmorblokkene ble brukt til å bygge en mur tvers gjennom rådsbygningen i bysantinsk tid.

Rådsbygningen i Metropolis hadde plass til ca. 350 valgte representanter og kan dateres til 200 f.Kr. På gulvet kan vi fremdeles se de blå og hvite marmorfiser fra keiser Augustus' tid og en egen benk for ledelsen av rådet. Sesjonene startet med en felles bønn og ofring ved alteret. Beslutningene ble siden hugget inn i steinblokker hvor borgerne kunne lese dem: «Rådet og folket har bestemt at...»

a-magasinet@aftenposten.no

2 FOR 1

GJELDER OGSÅ TO PAR PROGRESSIVE BRILLER FRA 2495,-

2 par
briller fra
995,-

BLUE CARGO 995,-

MIKE 0,-

Kjøper du et par komplette briller fra 995,- får du det andre paret på samme brilleseddel på kjøpet (inkl. glass fra PENTAX). Tilbudet gjelder også progressive briller fra 2495,-.

ALTA ARENDAL ASKER ASKIM BERGEN DRAMMEN FINNSNES FREDRIKSTAD FYLLINGSDALEN FØRDE HALDEN HAMAR HAUGESUND HØNEFOSS ISDALSTØ KONGSVINGER KRISTIANSAND LARVIK LILLEHAMMER LILLESTRØM MO I RANA MOLDE MOSJØEN MOSS NARVIK OSLO PORSGRUNN RYKKINN SANDNES SARPSBORG SKIEN STANGE STEINKJER STOKMARKNES STRAUME SVOLVÆR SØGNE TILLER TROMSØ TRONDHEIM TØNSBERG ULSET ØRSTA ÅLESUND

www.specsavers.no

Specsavers Optikk

Nå skal vi bli nr 1 i Norge også.

Tilbudet gjelder briller med samme brilleseddel og kan ikke kombineres med andre tilbud og inkluderer ikke solbriller uten styrke. Når du kjøper progressive glass får du samme type standardglass (Enkel 1,5, Premium 1,5 eller Elite 1,5) i det andre paret. Ved valg av andre glass eller overflatebehandlinger, kommer ekstra kostnader i tillegg for begge briller iht. vår ordinære prislister.

Nokia N95 med GPS. Nå 3.495,-* hos Mobi

Innebygd A-GPS, interaktive kart og lokale bygguider i en og samme telefon. Nokia N95 hjelper deg med å finne fram uten unødvendige stop